

ВІДГУК
офіційного опонента ХАВУЛИ Романа Михайловича
на дисертаційне дослідження Гладкевич Мар'яни Ігорівни
«Психологічні умови формування життєвих планів
у юнацькому віці»,
подане на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук
за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

В умовах стрімких перетворень в соціально-економічній, політичній, освітній, культурній сферах сучасного суспільства відбувається трансформація свідомості та самосвідомості громадян, що, багато в чому, визначає зміни головних характеристик їх життєвих стратегій та життєвих планів і спонукає до пошуку нових життєвих орієнтирів. Важливе значення в наш динамічний час надається вмінню бути суб'єктом життєдіяльності, приймати активну участь у побудові власного життєвого шляху та бути відповідальним за власний життєвий вибір. Особливої уваги вимагає проблема нездатності молоді самостійно конструювати осмислені та реалістичні життєві плани, що може перешкоджати їхній самореалізації, тому формування життєвих планів у особистості юнацького віку набуває особливої актуальності.

Дисертаційна робота М.І. Гладкевич чітко структурована та логічно послідовна, основні її компоненти - об'єкт, предмет, мета, завдання і висновки взаємоузгоджені між собою, що надає їй цілісності і завершеності.

Результати дисертаційного дослідження забезпечені проведенням системним аналізом теоретичного матеріалу, джерельною базою, що нараховує 197 вітчизняних і зарубіжних видання, а також кількісним та якісним аналізом отриманих результатів емпіричного вивчення психологічних умов та особливостей становлення життєвих планів у особистості юнацького віку. Довідки про впровадження свідчать про

ефективність психологічного супроводу формування життєвих планів особистості юнацького віку в загальноосвітні навчальні заклади і заклади вищої освіти.

У вступі досить вдало обґрунтовано актуальність дослідження, визначено його зв'язок із науковими програмами, планами й темами; сформульовано мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, описані методологічні основи дослідження, визначено науковий апарат і практичне значення отриманих результатів та розкритий особистий внесок здобувача. Наукова новизна дослідження, відзначається чималою кількістю позицій, відповідає поставленим завданням, логіці та змісту дослідження. Дисертанткою вперше здійснено теоретико-експериментальне дослідження вивчення психологічних умов та особливостей становлення життєвих планів у особистості юнацького віку, застосовано багатовекторність у вивченні проблеми, виявлено психологічні умови та особливості становлення життєвих планів у ранній та пізній юності, обґрунтовано критерії, показники та рівні досліджуваного процесу, впроваджено концептуальну модель формування життєвих планів в особистості юнацького віку, розроблено та апробовано психологічний супровід формування життєвих планів особистості в юності, зроблено узагальнення та висновки, які саме виводять тему дисертації та її зміст на вістря педагогічної та вікової психології і роблять її важливою для психологічної науки.

Робота має самостійний творчий характер і містить чіткі ознаки наукової новизни. Сформульовані автором мета і завдання дослідження відповідають темі дисертації та повністю виконані.

Аналізуючи літературні джерела з досліджуваної проблеми, дисертантка достовірно зазначає, що питання формування життєвих планів особистості в юності не було предметом спеціального наукового дослідження психологів. На сучасному етапі розвитку психології не існує

досліджень, у яких би комплексно вивчалася проблема становлення життєвих планів особистості в юнацькому віці. Відтак, дисертаційне дослідження Гладкевич Мар'яни Ігорівни має безумовну науково-практичну цінність, є актуальним та перспективним.

У якісно структурованій роботі, обрана проблематика висвітлюється у трьох розділах, висновках до розділів, загальних висновках, списку використаних джерел та додатках.

В презентованих наукових підходах до вивчення феномена «життєві плани» критично проаналізовано літературу за темою дисертаційного дослідження, розглянуто позиції вчених щодо психологічних умов, детермінант і чинників становлення життєвих планів у особистості.

Теоретичний аналіз зарубіжних і вітчизняних наукових праць, які присвячені проблемі життєвих планів забезпечив цілісне її вивчення в дисертаційному дослідженні.

Виокремлені та детально розкриті основні психологічні умови розвитку особистості, як суб'єкта своєї життєдіяльності та конструювання життєвих планів, а саме: здатність особистості рефлексувати про об'єктивно та суб'єктивно зумовлені події свого життя в різних часових вимірах; ціннісно-смісловне ставлення особистості до навколишньої дійсності; усвідомлене ставлення особистості до себе як сучасника своєї епохи і самостійного активного «конструктора» власного життя і життєвих планів; здатність до прогнозування власного майбутнього, до складання життєвих планів і життєвої самореалізації; здатність визначати власні життєві цілі та життєві плани, з огляду на власне «Я»; узгодженість життєвих цілей і планів із індивідуальними особливостями особистості (цінностями, переконаннями, ставленнями (до особистого досвіду, об'єктивних життєвих подій), мотивами, прагненнями долати труднощі, потребами, вольовими якостями).

У другому розділі, ґрунтуючись на здійсненому теоретичному та емпіричному дослідженні, дисертанткою визначено критерії становлення життєвих планів у юнацькому віці, а саме: осмисленість та реалістичність життєвих планів, оптимізм та інтернальність. Одержані результати емпіричного дослідження засвідчили про відмінності в рівнях розвитку життєвих планів досліджуваних у ранній та пізній юності, та недостатність впливу психологічних умов становлення життєвих планів особистості юнацького віку.

У третьому розділі практична зорієнтованість дослідження визначається побудовою моделі формування життєвих планів у особистості юнацького віку, перевіркою її ефективності у процесі експериментальної роботи. Зазначена модель є цілісним прогностичним образом реалізації практичних стратегій дослідження.

У процесі педагогічної взаємодії важливим є рівень підготовки педагога, тому на основі результатів формувального етапу дослідження дисертанткою було запропоновано, обґрунтовано і впроваджено у практику методичні рекомендації психологам, вчителям загальноосвітньої школи, та викладачам вищих навчальних закладів з активізації формування життєвих планів у старшокласників і студентів.

Результативність проведеної практичної роботи доводиться у дослідженні кількісно-якісними змінами у здатності проектувати осмислені реалістичні життєві плани у близькій та далекій перспективі, а одержані результати підтвердили ефективність психологічного супроводу.

Висновки, які робить дослідниця, доволі чітко сформульовані та переконливі. Вони синтезують усі основні результати дослідження, засвідчують виконання поставлених завдань та досягнення мети дисертаційної роботи.

Оцінюючи загалом високий рівень проведеного дослідження необхідно зазначити, що існують певні зауваження і дискусійні міркування щодо деяких аспектів дисертаційної роботи.

1. Українська психологічна наука має чималий доробок (Мілютіна К. Л., Шилипенко Н.Г.) у дослідженні «життєвих стратегій молоді» в контексті індивідуальних форм організації особистістю життєвого шляху з якими цікаво б було ширше розкрити зв'язок життєвих планів особистості.

2. У роботі аналізуються деякі чинники процесу конструювання особистістю своїх життєвих планів. Було б цікаво з'ясувати як саме готовність до батьківства впливає, визначає, видозмінює життєві плани особистості раннього та пізнього юнацького віку.

3. Варто було б другий параграф першого розділу, завершити коротким висновком (абзац) переліку детермінант і чинників становлення життєвих планів особистості, у якому підкреслити авторську позицію того різноманіття думок, які аналізувалися.

4. У додатках доцільно б було презентувати комплекс психолого-педагогічних засобів і технік, який застосовувався для розвитку в старшокласників і студентів здатності будувати осмислені та реалістичні життєві плани.

5. Робота не позбавлена деяких стилістичних недоліків, хоч ця обставина не стосується сутності дослідження і не зменшує його наукової вагомості.

Однак зазначені зауваження не впливають на високу оцінку проведеного наукового дослідження Гладкевич Мар'яни Ігорівни, носять в основному дискусійний або доповнювальний характер і не знижують її наукової цінності. Дисертація написана на високому теоретичному, емпіричному й методичному рівнях. Автореферат та друковані роботи автора розкривають концептуальний зміст і структуру дисертації та

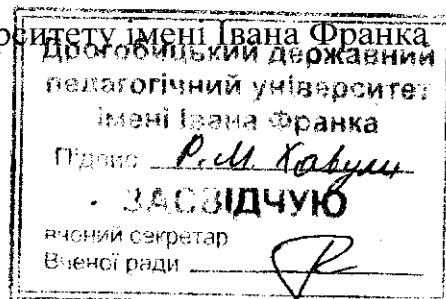
повністю відповідають основним її положенням. В десяти публікаціях у вітчизняних та зарубіжних фахових періодичних виданнях викладено зміст основних результатів дослідження. Аналіз змісту дисертації показав достатню ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій та високу достовірність викладених експериментальних даних. Все це свідчить про те, що дисертаційна робота є цілісним науковим дослідженням в межах поставлених завдань, а Мар'яна Ігорівна може на сучасному рівні проводити дослідно-експериментальну роботу в межах вікової та педагогічної психології, правильно аналізувати отримані емпіричні результати і робити обґрунтовані висновки.

Вважаю, що дисертація на тему «Психологічні умови формування життєвих планів у юнацькому віці» є завершеною самостійною науковою роботою, яка містить науково обґрунтовані результати в галузі педагогічної та вікової психології і за актуальністю, змістом, обґрунтованістю наукових положень, практичним значенням, якістю оформлення та повнотою викладу повністю відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, (з урахуванням змін згідно постанови Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. № 656), а її автор Гладкевич Мар'яна Ігорівна заслуговує присудження ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент:

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри практичної психології
Дрогобицького державного педагогічного

університету імені Івана Франка

Р.М. Хавула